

Ernst Aebi

**RÖVID BEVEZETÉS
A BIBLIÁBA**

primo
EVANGÉLIUMI KIADÓ

A mű eredeti címe: Kurze Einführung in die Bibel.
Kiadó: Bibellesebund Verlag, Winterthur.

TARTALOMJEGYZÉK

Felelős kiadó: PRIMO KIADÓ – Oláh Leventéné
Megjelent a PRIMO KIADÓ gondozásában
Bp. XII., János Zsigmond u. 9.
Felelős szerkesztő: Vohmann Péter
Eredeti tulajdonos: Evangéliumi Kiadó – Stuttgart
A magyarországi jogok megszerzésében közreműködött az
Evangéliumi Kiadó
Bp-i képviselete, 1066 Ó utca 16.
Nyomtatta és kötötte a Dabasi Nyomda
Felelős vezető: Bálint Csaba igazgató
Munkaszám: 90-0169
ISBN 963 7837 108

Előszó.....	6
Általános bevezetés.....	7
ÓSZÖVETSÉG (ÓSZ).....	11
Mózes első könyve (1Mózz).....	11
Mózes második könyve (2Mózz).....	14
Mózes harmadik könyve (3Mózz).....	17
Mózes negyedik könyve (4Mózz).....	21
Mózes ötödik könyve (5Mózz).....	24
Jozsué (Józs).....	26
Biták (Bír).....	29
Ruth (Ruth).....	32
Sámuel könyvei (1-2Sám).....	34
A Királyok könyvei (1-2Kíir).....	36
Krónikák könyvei (1-2Krón).....	40
Ezsdrás-Nehémiás (Ezsd-Neh).....	44
Eszter (Esz).....	47
Jób (Jób).....	49
Zsoltárok (Zsolt).....	52
Példabeszédek (Péld).....	55
Prédikátor (Préd).....	58
Énekek Éneke (Én).....	60
Ézsaiás (Ézs).....	63
Jeremiás (Jer).....	66
Jeremiás Síralmi (JSir).....	70
Ezékiel (Ez).....	72
Dániel (Dán).....	75
Hóseás (Hós).....	78
Jóel (Jóel).....	81
Ámós (Ám).....	83
Abdiás (Abd).....	86
Jónás (Jón).....	87
Mikeás (Mík).....	89
Náhum (Náh).....	91
Habakuk (Hab).....	94
Sofóniás (Sof).....	95
Aggeus (Agg).....	98
Zakariás (Zak).....	100
Malakiás (Mal).....	103

ÚJSZÖVETSÉG (ÚSZ)	106
Máté szerinti evangélium (Mt)	106
Márk szerinti evangélium (Mk)	110
Lukács szerinti evangélium (Lk).....	116
János szerinti evangélium (Jn).....	120
Az apostolok cselekedetei (Csel)	126
A Római levél (Róm)	131
Az első Korintusi levél (1Kor).....	136
A második Korintusi levél (2Kor)	141
A Galata levél (Gal).....	145
Az Efézusi levél (Ef).....	148
A Filippi levél (Fil).....	152
A Kolosséi levél (Kol)	156
Az első Tesszalonikai levél (1Tesz).....	160
A második Tesszalonikai levél (2Tesz).....	164
A pásztori levelek	166
A Timóteushoz írt első levél (1Tim).....	168
A Timóteushoz írt második levél (2Tim).....	171
A Titushoz írt levél (Tit)	173
A Filemonhoz írt levél (Filem).....	174
A Zsidókhöz írt levél (Zsid).....	177
Jakab levele (Jak).....	181
Péter első levele (1Pt).....	185
Péter második levele (2Pt).....	189
János első levele (1Jn).....	192
János második és harmadik levele (2-3Jn).....	196
Júdás levele (Júd).....	198
Jelenések könyve (Jel)	200
Irodalom	206

ELŐSZÓ

E könyv kiadóját már évek óta különböző oldalakról kérték, hogy könyv-
alakban is jelentesse meg a Biblia könyveihez írt rövid bevezetéseket, ame-
lyek korábban a Bibliaolvasó Szövetség füzetekben jelentek meg rend-
szeresen. Sokáig ellenálltam, mert nagyon jól tudtam, hogy ez a munka nem
egy tekintetben fogyatékos. Ha most mégis bátorságot veszek e könyv kiadá-
sához, akkor azt mindenekelőtt Isten iránti engedelmességből teszem, és ab-
ban a tudatban, hogy ez az írás, tömör megfogalmazásai ellenére is, számos
bibliaolvasó számára gyakorlati segítséget jelenthet. Arra törekedtem, hogy
egységes terv szerint röviden átvegyem valamennyi könyvet, s hogy ezt a
rendszert nem mindig volt könnyű megvalósítani, mindenki meg fogja érteni.

A szent írások azért adattak nekünk, hogy "bölcsé tegyenek az üdvösség-
re a Jézus Krisztusban való hit által". Vezessenek bennünket Isten komoly és
kegyelmes szavának helyes meghallásához azok a fejezetek, amelyek az
egyes bibliai könyvek tartalmát, az időbeni és a későbbi beteljesedésre muta-
tó jelentését, valamint különleges üzenetét érthetővé tenni igyekeznek.

A helyes megértést szolgálhatja azonban az is, ha beletekintünk az iratok
eredetébe, amelyekben különféle időkben s különböző eszközök által Isten
kinyilatkoztatta magát, s ha pillantást vetünk összegyűjtésük történetére is -
már amennyire azt feltárni képes az egyszerű őszinteséggel és a Szent Szel-
lem által fegyelmezett munkálkodó kutatás. Rövid fejtegetéseink nem tar-
tanak igény tudományos teljességre, különben is sok kérdés vár még további
felderítésre, vagy marad mindig nyitva.

Adjon e könyv sok bibliaolvasónak csöndes órájában, s a bibliaköröknek is,
új ösztönzést az Írás örömteli tanulmányozására!

Zürich, 1949. április

E. Aebi

ÁLTALÁNOS BEVEZETÉS

A Biblia neve

A "Biblia" a "biblos" görög szóból ered, magyarul: "könyv". Néha ezt a kifejezést is használták: "BIBLIOTHECA", vagy - Jeromos egyházatya után - "DIVINA BIBLIOTHECA", ami azt jelenti, hogy *isteni könyvgyűjtemény*. A Biblia éppenséggel nem egy könyv csupán, 66 könyvből áll, melyet kb. 40 különböző szerző írt. Vannak közöttük *királyok*: Dávid és Salamon; *tudósok és orvosok*: Ézsaiás és Lukács; *teológusok*: Ezsdrás és Pál; *nagy államférfiak*: Mózes, Dániel, Nehémiás; *földművesek és halászok*: Amós és Péter; *zenészek*: Aszáf és Korah fiai; *próféták*: Ezékiel, Jóel stb. Kb. 1500 évre volt szükség, míg mind a 66 könyvet megírták.

A Biblia nevei ezenkívül: "*Az Írás*" (Lk 4,21; Jn 2,22; Jak 2,23), "*Az írássók*" (Lk 24,27; Jn 5,39), "*A szent írások*" (Róm 1,2; 2Tim 3,15), "*A könyvek*" (Dán 9,2). A zsidók úgy is nevezik, hogy "*A törvény és a próféták*" (Csel 13,15; Róm 3,21 stb.).

Az ÓSZ-i és ÚSZ-i írások ránk maradt gyűjteményét "*kánon*"-nak nevezik, ez annyi mint szabály, mérték. A kánon tehát a bibliai könyvek összessége, melyeket az idők folyamán mint szent és Isten által ihletett iratokat ismertek el, ellentétben a számos "apokrif"-fel (rejtett értelmű könyvek). A kánon szót először csak az ÚSZ irataira használták. Mégis a bibliai könyvek szent, istenileg ihletett gyűjteményének fogalma már nagyon régi, hiszen már Mózes törvénytábláit és iratait gondosan őrizték megtámadhatatlan értéként a frigyláda mellett (5Móz 31,24-26). Az ÓSZ-i iratok összegyűjtése és kiválogatása évszázadokig tartott, s azt csupán Ezsdrás fejezte be. Az ÚSZ-i könyvek gyűjteménye, kevés eltéréssel, már Kr. u. 200 előtt készen állt. Kánonunk mai alakját a negyedik században végérvényesen szentesítették.

A Biblia felosztása

A zsidók Bibliája az ÓSZ volt, melyet ők úgy ismertek, mint "törvény, próféták és írások", anélkül, hogy az egésze külön megjelölést alkalmaztak volna.

Az Ószövetség felosztása Jézus idejében

A TÓRA = *a törvény*. E szó a "járás" igéből vezethető le, amely azt jelenti: tanítani, oktatni. A tóra még ma is megtalálható minden zsinagógában. Ez Mózes öt könyvéből áll, s 52 szakaszra van felosztva. Minden szombaton folytatólagosan felolvasnak egy szakaszt. A görögök ennek az öt könyvnek a "Pentateuchos" nevet adták, ami annyi, mint ötrészes könyv.

A NÖBIIM = *a próféták*. A gyűjteményt két nagy részre osztották fel: a) A *nöbiim risónim*, az első próféták, vagy: a próféták első csoportja. Ez négy könyvet tartalmaz: Józsué, Bírák, 1-2Sámuel, 1-2Királyok (a két utóbbi csak egy-egy könyvnek számított). b) A *nöbiim aharónim*, későbbi próféták, vagy a próféták második csoportja. Ez szintén négy könyvet tartalmaz: Ézsaiás, Jeremiás, Ezékiel és a "Tizenkettő", azaz a 12 kisprófeta egy könyvben.

A KÖTUBIM = *az írások*. Ez a gyűjtemény 3 részből állt: a) Zsoltárok, Példabeszédek és Jób; b) Énekek Éneke, Ruth, Sirmalmak, Prédikátor és Eszter

- e könyvet nevezik *megillót*-nak, ami annyi mint *tekercesek*; c) Dániel, Ezsdrás, Nehémiás és Krónikák.

A törvény adja a biztos talajt, az ún. teokrácia (= Isten uralma) alapját. A próféták leírják ennek a teokratikus népnek a történetét, s Isten kifejezhetetlen szeretetét és munkálkodását, amely szükséges volt a nép megtartására. Az "írások" betekintést engednek e sajátos felfogású nép gondolatvilágába és lelki-szellemi életébe.

A Biblia mai felosztása

A Szentírás ma kettős gyűjteményből áll: az Ótestamentumból vagy Ószövetségből és az Újtestamentumból vagy Újszövetségből. A *testamentum* megjelölést először Tertullianus egyházatya alkalmazta a Biblia mindkét részére a "szövetség" szó értelmében (héberül: bört, görögül: diathéké). Abból a gondolatból indult ki, hogy az ÓSZ Istennek Mózes által Izráellel (2Móz 19,5), az ÚSZ pedig Istennek Krisztus által az Ó Gyülekezetével kötött szövetségére (Mt 26,28; 1Kor 11,25) utal.

A mai *fejezetbeosztásunk* az ÚSZ-ben Stephen Langton cambridgei angol érsektől származik (1205), a *versbeosztás* pedig Robert Stephanus párizsi nyomdásztól (1551).

AZ ÓSZÖVETSÉG:

- 17 történeti könyv: 1Mózesztől Eszterig,
- 5 tanítói vagy költői könyv: Jóból Énekek Énekéig,
- 17 prófétai könyv: Ézsaiástól Malakiásig.

AZ ÚJSZÖVETSÉG:

- 5 történeti könyv: az evangéliumok és a Cselekedetek,
- 21 tanítói könyv: a levelek,
- 1 prófétai könyv: a Jelenések.

A Biblia nyelve

Az ÓSZ-et héber nyelven írták, Ezsdrás, Nehémiás és Dániel könyveinek egyes részeit arámul. A héber volt Palesztina klasszikus nyelve, az arám későbbi nyelvjárás, a nép nyelve, Kelet zsidóinak általános köznyelve.

Az ÚSZ görög nyelven, vagyis az akkori világnyelven készült, néhány csekély kivétellel, amit egyes arám és latin szavak jelentenek.

A Biblia kéziratai

Ma néhány ezer régi bibliai kézirat áll rendelkezésünkre. A legtöbb csak részleteket tartalmaz a Bibliából, vagy csupán néhány versből vagy fejezetből álló töredéket. Ezek papiruszból (papiroszserje) készült lapok, amelyeket azután egy könyvféleségbe összefogva, kódexnek (latinul: *codex*) neveznek, vagy pergamen (sajátos módon kikészített állatbőr)-tekercesek. Ezt a megjelölést a kisázsiai Pergamun városának nevéből származtatják, ahol az első nagy pergamenipar keletkezett. Az ÓSZ legrégebbi töredékei a Kr. e. 2. századból származnak (lásd: Qumrami szövegek) az ÚSZ-é a 2. századból (egy

125 körüli János-töredék a legrégebb). Az átfogó kéziratok közül a következők a legfontosabbak:

QUMRANI SZÖVEGEK (HOLT-TENGERI TEKERCEK). 1947-ben be-duin pásztorok a Holt-tenger nyugati partján, Jerikótól délre 14 km-nyire, Qumran völgyében egy barlangban agyagkorsókban megőrzött, vászonba csomagolt pergamentekercseket találtak. Ezek a zsidó esszénusok szektájától származtak, akiknek szerzetesei, valószínűleg a rómaiak fenyegetése miatt (Kr. u. 66 és 132), értékes vallásos irodalmukat nyugodtabb időkre biztonságba akarták helyezni. E fölfedezést követően további 11 barlangban még számos tekerceset találtak: egy teljes Ézsaiás-tekerceset, Esztert kivéve valamennyi ÓSZ-i könyvből töredékeket, kommentárokat (mindenkor az ÓSZ-i szöveggel), apokrifeket és az esszénus-szekta iratait. Ezek a Krisztus előtti 2. és 1. században keletkezettek, s így a legrégebbi rendelkezésünkre álló bibliai kéziratok. Jelentőségük fölbecsülhetetlen, mind az eredeti szövegek, mind pedig a zsidóság és a korai keresztyénség történetének kutatásánál. A szövegfeldolgozás munkája jelenleg is folyik.

CODEX SINAITIKUS. A közelmúltig a legrégebbi, a 4. századból származó kézirat. Tischendorf fedezte fel 1859-ben a Sinaï-hegy lábánál lévő Katalin-kolostorban, s a szentpétervári cári könyvtárba szállította. Ez a kódex az ÓSZ-et (görög fordításban) csaknem teljesen tartalmazza, az ÚSZ-et pedig egészen. 1934-ben az angolok megvásárolták a kéziratot kb. egymillió svájci frankért. Azóta Londonban, a British Múzeumban van kiállítva.

CODEX ALEXANDRINUS. Ezt a kéziratot 450 körül írták Egyiptomban, és sokáig a konstantinápolyi patriarcha birtokában volt. Tartalmazza az ÓSZ-et és Máté 25. fejezetétől kezdve csaknem az egész ÚSZ-et. Jelenleg a British Múzeumban található, amelyre II. György király hagyta 1753-ban.

CODEX VATICANUS. Ez a kézirat a 4. század közepe táján keletkezett Egyiptomban. Most a Vatikánban van. Szintén magában foglalja a görög Bibliát, az ÚSZ-ben azonban nagyobb hiányok mutatkoznak (a Zsidó-level vége, a pásztori levelek és a Jelenések hiányoznak). A pompás kézirat nehezen olvasható, mert a szöveget utólag friss tintával utánahúzták, és többször meg is változtatták.

CODEX EPHRAEMI RESCRIPTUS. Az 5. század közepén írták Egyiptomban. Most Párizsban található. Efraemus egyházatya nevét viseli, mert ő írta át. A szöveget kémiai úton Tischendorf állította helyre és adta ki 1843-45-ben.

CODEX CANTABRIGIENSIS ET CLAROMONTANUS. Mindkét kézirat - 550 körül keletkezett, s ólatin fordítással is el volt látva - Béza Tivadar tulajdonában volt Genfben.

A legfontosabb bibliafordítások

Bibliafordítások már nagyon régen keletkeztek, s részben régebbiek, mint a reánk eredeti nyelven fennmaradt kéziratok. Ezért mind az ÓSZ-i, mind az ÚSZ-i szövegátalányozás számára a legnagyobb fontossággal bírnak.

A régebbi fordítások közül öt különösen jelentős:

A SEPTUAGINTA (= hetven), az ÓSZ-nek Alexandriában keletkezett görög fordítása, melyhez valószínűleg Ptolemeus Philadelphus alatt fogtak hozzá, de csak később fejezték be (Kr. e. 275-130). Azért viseli a Septuaginta nevet, mert a legenda szerint 70 fordító 70 nap alatt készítette. A fordítás

különböző stílusából és értékéből több fordító munkáját ismerjük fel. Pál és az első keresztyének a Septuagintát használták.

A PESITTA az ŐSZ és az ÚSZ szír fordítása, amely Kr. u. a 4. században készült. A ma ismert Pesitta egy régebbi szír fordítás átdolgozása, amely az ÚSZ-ben a 2. századig, az ŐSZ-ben pedig még tovább nyúlik vissza.

ULFILAS, nyugat-gót püspök (meghalt Kr. u. 388-ban), GÓT BIBLIA-FORDÍTÁSA. Görög szöveg volt az alapja, és a német irodalom legrégebb emléke. A fordítás egykor az egész Bibliát magában foglalta; főként az evangéliumból való töredékek maradtak fenn, mégpedig a híres, bñborszínű pergamenen ezüst írással készült Codex Argenteusban (Svédországban, Upsalában).

A VULGATA (= általánosan elterjedt). Ez a római katolikus egyházban egyedül érvényes, a tridenti zsinat által az eredeti szöveggel egy sorba helyezett latin bibliafordítás. Damasus római püspök megbízásából Jeromos, a tudós egyházatyja készítette 383-tól 405-ig. (Valószínűleg más fordítók fejezték be.) Jeromos a munkájához a 2. század végén, a 3. század elején keletkezett, a latinul beszélő keresztyéneknél használt ún. *Vetus Latina*-t (= régi latint), amit *Italá*-nak is neveznek, vette alapul. Általános elismerésre azonban csak Nagy Gergely idejében jutott.

LUTHER NÉMET BIBLIAFORDÍTÁSA. Luther 1521-ben kezdte el Wartburgban, és 1534-ben fejezte be. Az eredeti szövegből fordított. A még mindig felülmúlhatatlan mű éppolyan jelentős a Szentírás szelleméhez igazodó, és ugyanakkor a legnemesebb értelemben vett népies nyelvezete révén, mint irodalomtörténeti emlékmű gyanánt, mivel megteremtette a német irodalmi nyelvet.

+ + +

MAGYAR NYELVŰ FORDÍTÁSOK. A legrégebb fennmaradt magyar nyelvű fordítások a 15. században keletkeztek, és a Biblia egyes részeit tartalmazzák (Bécsi, Münchener, Apoc., Jordánszky-kódex). A könyvnyomtatás feltalálása, majd a reformáció Magyarországon is föllendítette a bibliafordítás munkáját. Jelentősebb magyar fordítások: Komjáti Benedek a páli leveleket (1533), Pesti Mizsér Gábor az evangéliumokat (1536) tette közzé. Az első teljes nyomtatott ÚSZ-fordítás Erdősi Silvester János (1541), az első teljes bibliafordítás Károli Gáspár (1590 - Vizsolyi Biblia) munkája. Ennek 1908-ban revideált változata a jelenleg általánosan használt fordítás. Az eredeti görög szöveg alapján az ÚSZ új fordítását készítették el: Czeglédy Sándor (1924) és Buday Gergely (1967). 1975-ben jelent meg az eredeti héber és görög szöveg alapján az újra lefordított teljes protestáns Biblia (fordította: a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának ŐSZ-i és ÚSZ-i Bibliafordító Szakbizottsága). 1978-ban jelent meg Csia Lajos rendkívül pontos ÚSZ fordítása ("A pusztá létnél többet").

Katolikus részről az első teljes magyar nyelvű Biblia Káldi György munkája (1626), amelyet több ízben revideáltak. Görög eredetiből Békés Gellért és Dallos Patrik fordították le újra az ÚSZ-et (1955), majd a Szent István Társulat eredeti héber és görög szövegek alapján készült új magyar nyelvű teljes Bibliát adott ki (1973 - ún. Jeruzsálemi Biblia).

(Magyar Kiadó kiegészítése)

+ + +

Kiváltképpen a 20. század kezdete óta növekedett meg a bibliafordítások száma. 1989 elejéig kb. 2000 teljes és részfordítás készült a világ legkülönbözőbb nyelvein és nyelvjárásain.

ŐSZÖVETSÉG

MÓZES ELSŐ KÖNYVE

Héberül "Börésit" = "Kezdetben", a könyv neve a kezdőszó után. Görögül: "Genezis" = születés, előállítás, keletkezés, mivel az őstörténetet tartalmazza. Az 1Mózes nélkül az emberi nemzetség eredetét illetően teljes sötétségben kellene tapogatóznunk. Még ma is, hasonlóan a pogány világhoz, csupán mesékre volnánk utalva. Ezzel szemben, ha összevetjük az 1Mózes teremtéstörténetét a legrégebbi népmondákkal és a legújabb természettudományi kutatásokkal, az Írás kutatója előtt feltűnik az igazság ragyogó világossága és egy biztos alap az egész Biblia számára.

IDŐSZAK

A könyv a teremtésről szóló tudósfíttással kezdődik, és József Egyiptomban bekövetkezett halálával végződik.

SZERZŐ

Mind a zsidó hagyomány, mind az első keresztyén gyülekezet a Genezist mindig Mózes művének tekintette. Maga Jézus is Mózes írásairól beszél (Jn 5,46; Lk 24,27 stb.).

F. Bettex professor a szerzővel kapcsolatosan a következőket írja: "Hatalmas szellemet teremtett Isten az emberiség számára tudósítóul, egy olyan férfit, akivel az volt a szándéka, hogy vele színről színre beszéljen, akinek oly nagy hatalmat szánt, hogy közbenjárása egy népet a megsemmisüléstől mentsen meg; egy férfit, akinek porhüvelyé miatt a Sátán érdemesnek tartotta, hogy Mihály arkangyallal, Izrael népe fejedelmével vitába szálljon. Isten csodálatosan vezette ezt a férfiút, s amilyen nagy volt ő maga, olyan nagy-szerű volt a nevelése. Mélyen beletekinthetett az egyiptomiak minden állami, világi és isteni bölcsességébe... Azután elvezette őt Isten a világnak talán legnagyobb magányába, a Hóreb és a Sínai gránitóriásai között elterülő pusztaságba és pálmaligetekbe, hogy ott negyven évig hallgasson és elmélkedjék. S mikor ez a Mózes már nem vágyott többre, mint hogy ott, a nyájai között az életét csöndben befejezze, föllángolt a csipkebokor, egy hang ki nyilatkoztatja neki Isten nevét, és elhívja őt a feladatára, amely olyan nagy, aminő nemigen jutott osztályrészül halandónak. E feladathoz három dolog tartozott. Hogy egy nép nemzeté legyen, ahhoz vallásra, törvényre és történelemre van szüksége. Isten Mózes által adta meg Izraelnek e hármat.

Az 1Mózes nem monda, nem mítosz, nem egy elmúlt nép irodalomtörténete. Egy olyan férfiú, aki - mint Mózes - színről színre beszélt az Úrral (Jahvéval), nem öreg mondákat mesél el a teremtésről. Ő a forrásnál ült, és csak kérdeznie kellett. Vajon Isten, aki évezredekre akarta megajándékozni Mózes szavával népét és a keresztyénséget, őt ne tanította volna? Isten még a prófétáinak és apostolainak is oly sokat megjelentetett, amit hirdetni-

ök kellett, hogy ezt mondhatták: "Amiket szem nem látott és fül nem hallott, azt hirdetjük!" Van-e természetesebb, mint az, hogy Mózesnek nemcsak a törvényt adta, hanem neki látomásban meglátni engedte a világ és az emberiség kezdetét és jövőjét is? A Biblia első fejezete úgy hangzik, mint egy szemlélt dologról szóló tudósítás, amit néhány nagy, fenséges, szinte akadozó szóval ad vissza a látók."

Magától értetődik, hogy *Mózes különféle forrásokat használt fel*, s hogy olyan kiegészítéseket toldottak kéziratához, mint pl. 36,31-39, hiszen Mózes idejében még nem volt király Izráelben (31.v.).

A jelenkori forráskutatással, amely könyvünkben három "tanú hangját" különbözteti meg (a papit, a jahvistát és az elohistát), itt mi nem foglalkozhatunk.

ÜZENET

A Biblia első könyve *bizonyágtétel Isten mindenhatóságáról és uralmáról*. Kinyilatkoztatja nekünk Istennek az emberiség nevelésére és megváltására vonatkozó tervét, s megmutatja, hogyan hajtja végre Ő ezt a tervét az emberek kudarca és engedetlensége ellenére.

FELOSZTÁS

1. *Tudósítás a teremtésről, 1-2. fejezet.*
 - A világegyetem teremtése 1,1
 - A világegyetem és a föld berendezése 1,2-2,3
 - Az ember teremtése 2,4-25
2. *Az emberiség őstörténete, 3-11. fejezet.*
 - A bűnbeesés és következményei 3. f.
 - Kain és Ábel 4,1-24
 - Az ősatyák Ábeltől Nőéig 4,25-5,32
 - Özönvíz és Nőé 6-9. f.
 - A népek táblázata 10. f.
 - Bábeli toronyépítés 11,1-9
 - Sém nemzetsége Ábrahámig 11,10-32
3. *Pátriárkák (ősatyák), 12-50. fejezet.*
 - Ábrahám 12-23. f.
 - Izsák 24-26. f.
 - Jákób 27-36. f.
 - József 37-50. f.

A négy ősatyáról szóló elbeszélés egymásba folyik, ezért nem lehet őket pontosan elhatárolni egymástól.

Kulcsszó: **Teremtés**

JELKÉPEK

ÁDÁM

Ádám Krisztusnak, a második Ádámnak az ellenképe. A legfontosabb utalások:

Az emberi nem zsengeje. Az első Ádám a földi nép zsengeje, a második a mennyieie.

A halál egyetlen ember által jött be a világba, az élet hasonlóképpen: Róm 5,17.

A kísértés első órájában elbukik az első Ádám, a második Ádám, Krisztus győz: Róm 5,19.

Az első ember "élő lélek" lett, az utolsó Ádám "megelevenítő szellem": 1Kor 15,45.

Az első ember "földből való, földi"; a második "mennyből való": 1Kor 15,47.

IZSÁK

Izsák feláldozása utalás Jézus Krisztus áldozati halálára a Golgotán.

Mórija hegye: 1Móz 22,2; a Golgota halma: Jn 19,17.

Az egyetlen fiú: 1Móz 22,2; Jn 3,16; Zsid 1,1.

Az áldozati fát maga Izsák vitte: 1Móz 22,6; Krisztus is vitte a maga keresztjét: Jn 19,17.

Hol van a bárány? 1Móz 22,7; "Íme, az Isten Báránya!" Jn 1,29.

"Isten majd gondoskodik az égőáldozatra való bárányról!" 1Móz 22,8; "Aki eleve el volt rendelve, a világ megalapítása előtt": 1Pt 1,19-20; Jel 13,8.

Ábrahám nem kedvezett egyetlen fiának: 1Móz 22,16; "...aki az Ő tulajdon Fiának nem kedvezett": Róm 8,32.

Ábrahám úgy gondolta, hogy Isten képes a halálból feltámasztani: 1Móz 22,5; Zsid 11,17-19; Isten feltámasztotta az Ő Fiát: Csel 2,32.

JÓZSEF

József Krisztus életét és jellemét jelképezi.

Az ő Atyjának szeretettje: 1Móz 37,3; "az én szeretett fiam": Mt 3,17.

Az ő atyja akaratának engedelmeskedik: 1Móz 37,13; "Íme, itt vagyok, hogy cselekedjem a Te akaratodat!" Zsid 10,9.

Atyja követe a testvérekhez: 1Móz 37,13; "Isten az Ő Fiát elküldte a világba": Jn 3,17.

A testvérek összeesküsznek ellene: 1Móz 37,18; "Tanácsot tartottak a főpapok és a nép vénei mind Jézus ellen, hogy Őt megöljék": Mt 27,1.

Testvérei eladják: 1Móz 37,28; "Azok pedig harminc ezüst pénzt rendeltek neki": Mt 26,15.

Mindaz, amit tesz, sikerül: 1Móz 39,3-23; Az Úr akarata az Ő keze által jó szerencsés lesz": Ézs 53,10b.

Minden megáldatik Őéréte: 1Móz 39,5; "Aki megáldott minket... a Krisztusban: Ef 1,3.

Ő ellenáll a kísértésnek: 1Móz 39,8-9; "Távozz tőlem Sátán!": Mt 4,10.

Ártatlanul szenved: 1Móz 40,15; "Semmi bűnt nem találok benne!": Jn 18,38.

Két másikkal ítélik el: 1Móz 40; "Ott megfeszítették Őt, és vele együtt más kettőt": Jn 19,18.

Megszabadul: 1Móz 41,14; "Lehetetlen volt neki (a haláltól) fogva tartatnia": Csel 2,24.

Minden hatalom neki adatott: 1Móz 41,40-44; "Nekem adatott minden hatalom...": Mt 28,18.

Megbocsát testvéreinek: 1Móz 45,5; "Atyám, bocsáss meg nekik": Lk 23,34.

Ami mond nektek, azt tegyétek!: 1Móz 41,55; "Valamit mond nektek, tegyétek!" Jn 2,5.

KÜLÖNFÉLE

Az üdvtörténet alaptanításai

Isten az örök Teremtő és Mindenható, 1,1-26 kk.

Az ember bukása, 3.r.; 6,5; 8,21 stb.

A megváltás, 3,15; 4,3-4.

Megigazulás hit által, 15,6.

Megszentelődés az Istennel való járás által, 5,24.

Egyes tévtanítások és világnézetek, amelyeket a teremtéstörténet cáfol

Darwinizmus (származástana)

Ateizmus (istentagadás)

Politeizmus (többistenhit)

Panteizmus (isten mindenben)

Fatalizmus (végzethit)

Materializmus (az anyag, mint a dolgok lényege).

Isten nevei

A különböző nevek, amelyekkel ez a könyv felruhazza Istent, sajátos jelentésük által más-más színű fényt vetnek Isten kikutathatatlan és titokteljes személyére és természetére. A legfontosabb nevek:

ELOHIM = *Isten* (1,1). E név az egész ÓSZ-ben kb. 2500 ízben fordul elő. Ez a szó az Eloah többes száma. Feltehető tehát az a kérdés, vajon ez a többes számú alak nem utalás-e a Szentháromságra?

JAHVE = Izráel szövetséges Istenének a neve. A magyar Bibliában, amint már a régi görög fordításban, a Septuagintában is, az *Úr* vagy a *Mester* (görögül Kyrios, héberül Adonai) helyettesíti. Ezt a kifejezést, amely "Úr"-at jelent, használják mind emberekre, mind Istenre. A zsidóknak nem volt szabad Jahve nevét kiejteni, sőt még a Biblia felolvasásánál is elő volt írva, hogy Jahve helyett Adonájt olvassanak. A fordítók is e szabály szerint jártak el.

EL SADDAI = *a mindenható Isten* (17,1). E kifejezést főként az ósatyák korában találjuk. Isten, mint mindenhatót mutatja be, aki kezében tartja a világ és emberiség történetének eseményeit, s akit mindennek szolgálnia kell tervei megvalósításában.

ELJÓN = *a Felséges*, vagy inkább a *Magasságos* (14,18). E névben Isten mint az ég és a föld Ura lép elénk.

ADONAJ = *az Úr* nevet (15,2) leginkább a szövetség megáldásaival kapcsolatban használják. 134 esetben áll Adonai Jahve helyett.

MÓZES MÁSODIK KÖNYVE

A könyv neve görögül "Exodos", azaz *Kivonulás*, mivel főként Izráel népének Egyiptomból való kivonulását írja le. A 2Mózes közvetlen folytatása az 1Mózesnek (vö. 1Móz 50,26 és 2Móz 1,6).

IDŐSZAK

A könyv József halálával kezdődik, és a szent sátor fölszentelésével végződik (40,17). Jákób családja, miután József idejében Egyiptomba költözött, számottevő néppé növekedett, mely az egyiptomiaknál tekintélyt és megbecsülést élvezett. József halála után több évszázadnyi időszokról semmi határozott dolgot nem jegyeztek fel. Kettő azonban világos előttünk:

Izráel hatalmasan megsokasodott: A 70 lelkes kis törzsből (1Móz 46,27) jó négyszáz évnyi időszak alatt hatszázezer férfiből (asszonyok és gyermekek nélkül, vö. 2Móz 12,37) álló nép lett, amely 3-4 millió embert jelent.

Megvetett és elnyomott, *rabszolgákból álló néppé lett Izráel*. Megalkuvó magatartása mind vallási, mind politikai téren egyre távolabbra vitte Izráelt Istentől.

Az Egyiptomból való kivonulással Izráel számára új korszak kezdődött, az ún. *teokrácia*, olyan államforma, amelyben Isten az egyedüli uralkodó. Ez a teokrácia, ha nem is mindig teljes értelemben, addig az időpontig tartott, amelyről az 1Sámuel 8,7-ben van szó: "Nem téged (Sámuelet), hanem engem utáltak meg, hogy ne uralkodjam felettük". A 12,40-ben azt olvassuk, hogy Izráel 430 évig tartózkodott Egyiptomban. Ez a szám a következő részadatokból áll:

Jákób Egyiptomba érkezésétől József haláláig	71 év
József halálától Mózes születéséig	278 év
Mózes születésétől Midiánba meneküléséig	40 év
Mózes menekülésétől Egyiptomba való visszatéréig	40 év
A kivonulástól a szent sátor fölszenteléséig	1 év
összesen:	430 év

Bár István a beszédében 400 évről beszél (Csel 7,6), de nyilván föltételezhető, hogy itt egyszerűen kikerekített számról van szó. (Lásd: 1Móz 15,13-at is.)

SZERZŐ

A könyv maga jelöli meg három ízben *Mózes* szerzőként: 17,14; 24,4; 34,27-28.

"És mondta az Úr Mózesnek: Írd meg ezt emlékezetül könyvbe... Mózes pedig felírta az Úr minden beszédét..."

E bibliai források mellett neves egyiptológusok is bizonyosságot tesznek: szerintük csak olyan férfi lehet könyvünk írója, mint Mózes, aki népének általános helyzetét és az egyiptomi udvar szokásait ismerte. (Lásd az 1Mózeshez írt bevezetést!)

ÜZENET

Az 1Mózes az ember bukásáról tudósít, a 2. könyv pedig *a szolgaságból Isten erős karja által történt szabadulás* üzenetét hozza számunkra. A könyv nyomorúsággal és sötétséggel kezdődik, s az Úrnak a szent sátorban megjelenő dicsőségével végződik. A kettő közé állítja Isten az Ő páskabarányát, és Szabadítóként nyúl bele a nép történetébe.

FELOSZTÁS

A könyv mind történelmi, mind üdvtörténeti tekintetben könnyen osztható három szakaszra:

1. *Elhívás (Izráel Egyiptomban) 1,1-12,36)*
Szolgátság 1. f.
Mózes születése és elhívása 2,1-4,17
Mózes visszatérése és első találkozása a fáraóval 4,18-6,30
Az első kilenc csapás 7-10. f.
A tizedik csapás és a páskabarány 11,1-12,36
2. *Szabadulás (kivonulás Egyiptomból) 12,37-18,27*
Kivonulás és rendelkezések 12,37-13,22
Izráel átkelése a Vörös-tengeren 14. f.
Mózes győzelmi éneke 15,1-21
Vándorlás a Sínai-hegyhez 15,22-18,27
3. *Szövetségkötés (Izráel a Sínai-hegynél) 19-40 fejjel.*
Törvény és szövetség 19-24. f.
Istentisztelet és papság 25-31. f.
Elszakadás a törvénytől (az aranyborjú) 32-33. f.
A szövetség megújítása 34. f.
A szent sátor építése 35-40. f.

Kulcsszó: **Szabadulás**

JELKÉPEK

A *páskabarány* (12. fejjel) kiváltképpen való utalás *Krisztusra, mint Isten Bárányára*, aki hordozza a világ bűnét.

Húsvéti bárány, 1Kor 5,7.

Hibátlan bárány, 12,5; vö. 1Pt 1,18-19.

Kiontott és felhasznált vér, 12,7; Zsid 9,14; 1Jn 1,7.

Egy csontja sem törtet meg, 12,46; vö. Jn 19,36.

Egyetlen szabadulás Izráel számára és a mi számunkra is.

A *manna* (16. fejjel) utalás *Krisztusra*, mint az *élet kenyere*. Ennek az ételnek köszönhetően tudott Izráel 40 évig a pusztában élni. Krisztus a mi belső emberünk eledele.

Krisztus a mennyei manna, Jn 6,31-32.

Isten e kenyér ajándékozója, Jn 6,32.

"Én vagyok az élet kenyere", Jn 6,35.48.

Aki ezt a kenyeret eszi, nem hal meg, Jn 6,50.

A mannát naponként kellett gyűjteni, Csel 17,11.

A kenyér, amelyet megtörünk, a Krisztus testével való közösségünk, 1Kor 10,16.

A *szent sátor* (25-30. fejjel) - Isten hajléka - utalás *Jézus Krisztus váltságművére*. A Zsidók 8,5 igazít útba efelől minket: "Akik a mennyei dolgok ábrázolatának és árnyékának szolgálnak".

Az ajtó - "Én vagyok az ajtó", Jn 10,9.

Az áldozati oltár - "Vérontás nélkül nincs bűnbánat", Zsid 9,22; 1Jn 1,7.

A mosdómedence - naponkénti megtisztulás, Jn 13,10.

A szent kenyerek asztala - "Én vagyok az élet kenyere", Jn 6,35.

A lámpás - "Én vagyok a világ világossága", Jn 8,12.

A füstölőoltár - Krisztus a mi Főpapunk, Zsid 7,25; 9,24.

A frigyláda - Isten jelenlétének a jele: "Én titeket vagyok minden napon", Mt 28,20.

KÜLÖNFÉLE

Isten személyének hatféle kinyilatkoztatása

Izráel hallott ugyan atyái Istenéről, de többé már nem tulajdon tapasztalatából ismerte Jahvét. Ezért tetszett a dicsőség Urának, hogy ismeret nélküli népét megajándékozza az Ő személyének hatféle kinyilatkoztatásával.

Jahve, a Megváltó, a páskabarány jegyében (12. fejjel). Ez a megváltás folytatása volt annak az ún. "vérvonal"-nak (1Móz 3,21; Abel, Izsák stb.), amelyet Izráel a vallása elsekélyesedésével elveszített. Isten a páskanünnep létesítésével újra felveszi ezt a vonalat. S mivel népéhez, mint Megváltó közeledik, annak nem kell tőle félnie.

Jahve, a Vezér, felhő és tűzoszlop képében (13,21). Az egész vezetést és felelősséget átv teszi Isten. A legrövidebb és legkényelmesebb út a tenger mentén vezetett volna a filiszteusok földje felé (13,17), Isten azonban előre lát... az Ő útja gyakran nem a természetes, a kényelmes, de mindig a helyes út, még ha népe nem is érti azt.

Jahve, a Szabadító, a Vörös-tenger csodája által (14,19-22). E tapasztalat révén szabadult meg Izráel végérvényesen Egyiptom hatalmából. A felhősoszlop a nép mögé ereszkedett, és így az egyiptomiak serege és a megszabadított Izráel közé állt. Az ÚSZ ezt az élményt *keresztységnek* (alámerítésnek) nevezi (1Kor 10,2). "Mindnyájan megkereszteltettek (bemerítkeztek)..."

Jahve, az Orvos (15,26). Isten átv teszi a gondoskodást szövetséges népének testi jólétéről is, azzal a feltétellel, hogy az Őhöz hűséges marad.

Jahve, az élet Ajándékozója; nyilvánvalóvá lesz ez a *manna* ajándékában (mennyei kenyér, 16,13-15) és a *sziklából fakadt vízben* (17,1-7). Egy nagy nép a pusztában, eleség nélkül, de Isten táplálja!

Jahve, a hatalmas Győztes az amalekiták elleni harcban, akik Isten népe elött el akarták zárni az utat (17,8-16). Új út Isten csatáinak megnyerésére: az *imádság*. Mózes, Áron és Húr a Hóreb ormán, Józsué a harcban. "Nem erővel, sem hatalommal, hanem az én Szellememmel" (Zak 4,6).

MÓZES HARMADIK KÖNYVE

A 3Mózes a Bibliának talán a leginkább meg nem értett könyve. Sokak számára bezárt könyv ez. Az ÚSZ fényében, Jézus Krisztus áldozata által, a "Leviticus" az ŐSZ egyik legjelentősebb és legérdekesebb könyvévé válik.

A régi időben gyakran nevezték ezt a könyvet a "papok szabályai"-nak, vagy "áldozati törvény"-nek. Amikor a fordítók a Bibliát héberből görögbe ültették át, *Leviticon*-nak - *Leviticus*-nak nevezték el, mert benne ismételtelen a papságról van szó, amely kizárólag a léviták családjához tartozott.

IDŐSZAK

A könyv rövid, 50 napnyi időszakot ölel fel; Isten a kivonulás utáni 2. év április 1-je, amikor az izráeliták a szent sátor felállították, és május 20-a kö-

zött, amikor elhagyták a Sínai-pusztát, adta ki rendelkezéseit (lásd: 2Móz 40,1-17 és 4Móz 10,11).

SZERZŐ

Mind az ŐSZ-i gyülekezet, mind az ősgyülekezet *Mózes* tekintette a könyv szerzőjének. Azonban nem Mózes a tulajdonképpeni szerző; ő egyszerűen csak lejegyezte Isten kijelentéseit. És mily kevéssé is lesz láthatóvá az író személye! A hangsúly magán Istenen, az Ő szolgálatán, parancsain, áldozatain van.

ÜZENET

Az 1Mózes az ember bukásáról, a 2Mózes a megváltásról, s a 3Mózes a *megszentelődésről* (= teljes önátadás) szól.

Az alap gondolat a gyakran ismételt szavakban található: "Szentek legyetek, mert én szent vagyok!" (11,44). A könyv tehát Isten szentségét akarja feltárni előttünk, s meg akarja mutatni nekünk, hogy az áldozatok alapján hogyan részesülhetünk benne.

FELOSZTÁS

1. *Az áldozati törvény (kiengesztelés) 1-5. fejelet.*
 - Az egészen égőáldozat 1. f.
 - Az ételáldozat 2. f.
 - A hálaáldozat (békéltető-véres) 3. f.
 - A bűnért való áldozat 4,1-5,13
 - A vétekért való áldozat 5,14-26
2. *A papi hivatal (közvetítés) 6-10. fejelet.*
 - A papok kötelességei és jogai 6-7. f.
 - Áron és fiai felszentelése 8. f.
 - A papok áldozata 9. f.
 - A papok megszentelődése 10. f.
3. *Tisztulási törvények (tisztaság) 11-16. fejelet.*
 - Az ételek 11. f.
 - A gyermekágyas asszonyok 12. f.
 - A bélpoklosság 13-14. f.
 - A nemi élet 15. f.
 - A nagy engesztelési ünnep 16. f.
4. *A szentségtörvény (megszentelődés) 17-27. fejelet.*
 - Egyes személyek 17. f.
 - Család 18. f.
 - Társadalom 19-20. f.
 - Papság 21-22. f.
 - Istentisztelet 23-27. f.

Kulcsszó: **Szentség**

JELKÉPEK

A Biblia könyvei között szimbólumokban a 3Mózes a leggazdagabb. Itt csak a legfontosabbakra szorítunk.

Az áldozatok

Az ŐSZ-i áldozatokat az ÚSZ egyszeri áldozata váltotta fel. Összefüggésük Krisztus halálával teszi őket számunkra még ma is értékessé. Valamennyi a kereszt szent áldozatára utal.

Az *egészen égőáldozatot* (1. fejelet) azért hívják így, mert ennél a vér felhasználása és a bőr lehúzása után az egész áldozati állatot elégették a nagy oltáron, a pitvarban (az égőáldozati oltáron). Az egészen égőáldozat kiábrázolja a teljes, osztatlan *önátadást Isten számára*, és ezenkívül utal Krisztus tökéletességére az Ő halálában.

Az *ételáldozat* (2. fejelet) az 1Mózes 4,4 kivételével mindig a megművelt föld gyümölcséből áll. *Javaink feláldozását* jelképezi: "Tőled van minden, és amit a Te kezedből vettünk, azokat adtuk most neked!" (1Krn 29,14-16). Az ételáldozatnak mindig az égőáldozatot kellett kísérnie. Mi is csak akkor tudunk igazán *adni*, ha először önmagunkat adtuk át az Úrnak (2Kor 8,4-5). Az ételáldozat ezenkívül kiábrázolja Krisztust (az Atya legnagyobb ajándékát) a maga tökéletes emberi mivoltában.

A *hálaáldozat* - békéltető véres áldozat, békeáldozatnak is nevezik - (3. fejelet) némely tekintetben hasonlít az egészen égőáldozathoz, főképp ama lakoma által különbözik tőle, amellyel a hálaáldozat befejeződött, s amelyen az összes családtagok részt vettek. Így szól az *az Istennel és az embertársakkal való közösségről* (lásd: 5Móz 12,1-18).

A *bűnért való áldozat* (4,1-5,13) az egyik vagy másik törvénynek *tévedésből*, előre megfontolás nélkül elkövetett megszegéséért. A tudatlanság csökkentette ugyan a vétket, de nem érvénytelenítette. A bűnt be kellett vallani, annak ismertté kellett lennie. A bűnért való áldozatot az illető anyagi helyzete szerint szabták ki.

A *vétekért való áldozat* (5,14-16) az Istennek szentelt dolgok elleni vétkezésre, az Istennel szemben - pl. tized fizetésénél, első zsenge felajánlásánál stb. - elkövetett nem szándékos jogtalanságra vonatkozott. Itt nem volt eleendő csupán az áldozat: *a vétket jóvá is kellett tenni*, akár Isten, akár felebarát ellen követték azt el.

Az ünnepek

Nyolc ünnep: egy hetenként, hét évenként.

A *szombat* (23,3): a nyugalom napja. A Zsidók 4,3-11 adja nekünk a szombat szellemi értelmezését. Jelentése: *nyugalom*.

A *húsvét* (23,4-5): "Isten átment Egyiptomon"-emlékére. Jelentése: *szabadulás*.

A *kovásztalan kenyerek ünnepe* (23,6-8) kapcsolatban van a húsvétal. Semmi kovászt nem volt szabad a tésztaába tenni - ez a bűntől való elszakadás jelképe (1Kor 5,6-8; 2Kor 7,1). Jelentése: *önátadás*.

A *zsengek ünnepe* (23,10-14). A zsengek ajándéka, melyet Istennek ajánlottak fel, a halálból való feltámadás jelképe volt (Jn 12,24; 1Kor 15,20-23; 1Tesz 4,13-18). Jelentése: *feltámadási élet*.

A *pünkösöd ünnepét* (23,16-21) eredetileg a hetek ünnepének nevezték (2Móz 34,22) arról a hét hétről, amely húsvétól elválasztja. Aratási ünnepnek is hívták. Jelentése: *aratás* (Csel 2).

A *Újév ünnepe* (23,23-25), eredetileg: *kürtzengés ünnepe*, az általános összejövetel napja, amely prófétai módon Krisztus visszajövetelére utal (Jóel 2,1.15). Jelentése: *visszatérés, készenlét*.

A nagy engesztelési ünnep (23,26-32) nyomon követte az újév ünnepét. Az áldozatot az egész népért hozták (16,21), de minden egyes embernek részt kellett vennie benne belsőleg, hogy hatásában részesülhessen (23,29 és 16,29-31). Jézus: engesztelő áldozat az egész viláგért (1Jn 2,2). Jelentése: *engesztelés, helyreállítás.*

A lombsátor ünnepe (23,33-43) a pusztai vándorlás emlékére. Jelentése: *jövevények és vándorok vagyunk* (1Pt 2,11).

KÜLÖNLEGES ISMERTETŐJELEK

Az egész könyv csaknem olyan szavakból áll, melyek *Isten szájából származtak*. Aligha van a Bibliának még egy könyve, amely ilyen arányokat mutathatna fel.

Egyes kifejezések gyakori ismétlődése:

Az Úr szólt Mózesrel	56 esetben
Én vagyok az Úr	21 esetben
Én vagyok az Úr, a ti Istenetek	21 esetben
Én vagyok	3 esetben
A "szent" és "szentség" szó	87 esetben

Az *elbeszélések ritka volta*: csak kettő van: az idegen tűz és Áron fiainak halála (10,1-7); az istenkáromló halála (24,10-23). A könyv többi részének tartalma: Isten szavai vagy leírások.

KÜLÖNFÉLE

A szentség nagy témája mellett, amelyet elsősorban tárgyal, a könyv világos fényt vet néhány homályos kérdésre.

Okkultizmus

Babona, asztrológia, a jövő megfejtése csillagok, kígyók, felhők nyomán (19,26; 20,27). *Spiritizmus, jóslás*, halottak megkérdezése (19,31; 20,6); a médium (20,27).

Halálbüntetés várja a vétkezőt (20,27; 2Móz 22,18). Általában nemcsak a csillagjósok, varázslók, halottidézők és kártyavetők ítéltetnek el, hanem mindazok, akik tanácsért fordulnak hozzájuk.

A tetoválás (19,28)

Ez Mózes idejében a bálványozással és a halottak tiszteletével állott összefüggésben. Vajon kevésbé szentnek tartjuk-e ma a testet, a Szent Szellem templomát? (1Kor 6,19).

A pénz (25,36-37)

A csere elvéből keletkezett pénznek az életet kellene megkönnyítenie; anélkül azonban, hogy ez embertársunk szolgásgáához vagy igazságtalan meggazdagodáshoz vezetne.

MÓZES NEGYEDIK KÖNYVE

Héberül "Bamidbár"-nak hívják e könyvet; ez azt jelenti: "A pusztában". A könyv latin neve: "Numeri" = *Számok*, - ez utal a benne előforduló névsorokra és népszámlálásokra. A könyv azonban elsősorban nem kronologikus jellegű, hanem történeti tények összeállítása. A 2Mózes folytatása: tudósítás, melyet törvények és rendelkezések gyakran megszakítanak.

IDŐSZAK

A könyv ott veszi föl Izráel történetének fonalát, ahol az a 2Mózesben megszakadt, ti. a Sínai tövécében. Közben - azaz 2Mózes 19,3-4Móz 10,10-ben arról kapunk tudósítást, ami a Sínai-hegy lábánál történt (kb. egy év alatt).

Hogy Izráel népének pusztai vándorlásáról jobb áttekintést nyerhessünk, a 40 évet a következőképpen osztjuk fel:

Egyiptom Sínaiig	2 hónap	2Móz 12,37-19,2
Táborban a Sínai-hegynél kb.	1 év	2Móz 19,3-4Móz 10,10
Sínaitól Moáb mezejéig	38 év és 10 hónap	4Móz 10,11-5Móz 34,12

A pusztai vándorlás e 38 éve és 10 hónapja az egyiptomi szolgálattal együtt a babiloni fogsággal együtt Izráel népe történetének legszomorúbb idejét jelenti.

SZERZŐ

A szerzőnek bizonyára rendelkezésére állottak pontos írásbeli feljegyzések, amelyek írásához alapul szolgáltak. Elképzelhetetlen, hogy a két népszámlálás névsorait, valamint a pusztai vándorlásról szóló igen pontos, részletekbe menő adatokat utólag állították volna össze, s még hozzá hosszabb időszak eltelte után. Általában az egész ábrázolási mód olyan ember bélyegét hordozza, aki maga is átélte a pusztai vándorlás fáradtságait. E meg gondolásokat tekintve ki más jöhetne számításba szerzőként, mint *Mózes*?

"A hitetlen emberek természetesen megkísérelték ezt a könyvet is szétदारolni. Láttak benne mindent, ami csak elképzelhető: mondákat, meséket, túlzásokat stb. A keresztyén ember Mózes művét, s az isteni igazságot látja benne" (J.A. Bost).

ÜZENET

A könyvnek hármass üzenete van:

Szolgálat

Az Úr az Ő szövetséges népétől készséges szolgálatot vár. Ez egész következetesen illeszkedik az üdvtvbe: bűneset (1Móz), váltáság (2Móz), megszentelődés (3Móz), szolgálat (4Móz).

Rend

Ez a második üzenet együtt jár az elsővel: rend a táborban, a családban, a csatatéren, a szentélyben.

Komoly figyelmeztetés a hitetlenség miatt

Isten figyelmeztetőleg emeli fel ujját:
"Meddig káromol engem e nép?
Meddig nem akarnak bennem hinni?"

FELOSZTÁS

1. Előkészületek (a Sínainál) 1,1-10,10

Első népszámlálás 1-4. f.
A tábor tisztántartása 5-6. f.
A törzsek fejedelmeinek felszentelési ajándékai 7. f.
A léviták felszentelése 8. f.
A páska és utópáska 9,1-10,10

2. Előrehaladás (Sínaitól Kádesig) 10,11-21,35

Elindulás 10,11-36
Zúgolódás Taberánál és büntetés 11. f.
Miriám és Áron ellenszegülése 12. f.
A kémekek kiküldése és jelentése 13-14. f.
Különböző rendelkezések 15. f.
Kórah csoportjának lázadása 16-17. f.
A papok hivatali kötelességei 18-19. f.
Kádes: Mózes vétkezése, Miriám és Áron halála 20. f.
A rézkígyó 21. f.

3. Visszavonulás (pusztai vándorlás, Moáb mezein) 22-36. fejj.

Bálám és jövendölései 22-24. f.
Sittim: paráználkodás és bálványozás 25. f.
Második népszámlálás 26. f.
Örökösödési jog és Józsué elhívása 27. f.
Különböző törvények megisméltése 28-30. f.
Győzelem a midiánitákon és zsákmány 31. f.
Kelet-Jordánia felosztása 32. f.
Valamennyi táborhely felsorolása 33. f.
Az országra vonatkozó rendelkezések 34-36. f.

Kulcsszó: Pusztai vándorlás

JELKÉPEK

Kőszikla a pusztában, 20. fejj.: vö. 1Kor 10,4. A sziklát már egyszer megütötte Mózes (2Móz 17,6); ezúttal arról volt szó, hogy a sziklához szólni kell, és a víz elöbuzgott volna. Krisztus, a mi szellemi Kősziklánk, egyszer s mindenkorra megütötte. Jaj annak, aki, mint Mózes, a sziklát másodszer is meg akarja ütni; ez a goltajai áldozat megisméltését jelentené! Ma már elegendő könyörögnie Jézushoz fordulnunk, hogy hit által áldozatának minden áldásában részesülhessünk.

A rézkígyó, 21. fejj., az evangéliumot jelképezi. A kígyómarások ábrázolják azokat a sebeket, amelyeket a bűn ütött rajtunk. A rézkígyó Jézust ábrázolja ki, aki érettünk bűnné lett. A felemelt kígyóra hittől történő föltekintés jelen-

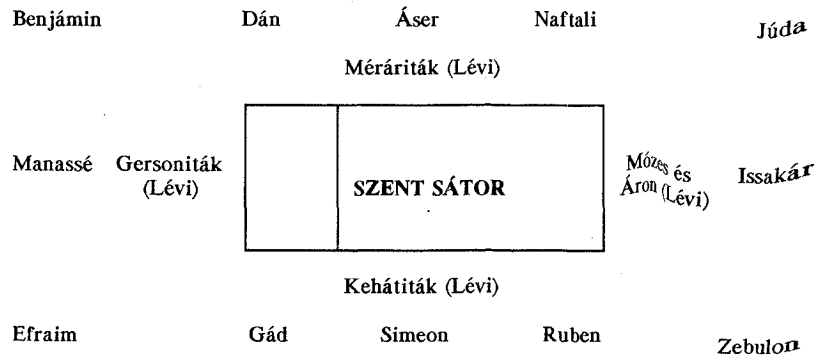
tette a gyógyulást. Lelkünknek akkor lesz része üdvösségben, ha hittel a keresztre tekintünk (Jn 3,14). Mindenki meggyógyult, aki föltekintett a kígyóra; az üdvösség is kivétel nélkül mindenki számára készen áll; de csak az menekül meg, aki hisz. A gyógyulás személy szerint történt, mindenkinek önmagáért kellett feltekintenie. Az üdvösség is személy szerint, a mások hite nem menthet meg minket!

Izráel népe e könyvben állandóan úton van. Ez arra emlékeztet minket, hogy életünk a földön vándorláshoz hasonlít. *Jövevényekként és zárandókokként* vagyunk úton mennyei hazánk felé (1Pt 2,11). Ez a pusztai élet összehasonlítható a testi gondolkodású keresztyén életével is (1Kor 3,1-3). Ez kiszabadulva a fáraó (e világ fejedelme) hatalmi köréből, ide-oda tévelyeg, hogy az ígéret (a győzelem) földjére megérkezzen. Hitetlensége azonban nehézségekbe és akadályokba ütközik, s nem engedi belső békességbe és Istentől való boldog függőségbe jutni (Zsid 4,1-10).

KÜLÖNLEGES ISMERTETŐJELEK

Rend mindenben

Isten szereti a rendet. Minden törzsnek határozott helye és feladata van a táborban. Nem foglalhatnak el mindnyájan díszhelyet, de azt a helyet, melyet Isten kinek-kinek kijelölt, mindenki hűséggel és becsülettel betöltheti (2-3. fejj.).

A középpontban: a Magasságos hajléka

A szentély körül: Isten szolgái, a léviták

Kívül körül: a 12 törzs hadakozó férfiai

A zúgolódás

Izráel népe nyolc ízben zúgolódott: 11,1-3; 11,4-10; 12,1-15; 13,31 és 14,1-4; 16,1-40; 16,41-50; 20,1-13; 21,4-9.

A zúgolódást nem lehet könnyen venni: Isten ellen való lázadást jelent. Izráel népénél minden alkalommal Isten ítéletét vonta maga után. Az ÚSZ figyelmeztet minket: "Mindent zúgolódás... nélkül cselekedjétek!" (Fil 2,14; lásd: Júd 16-ot is!)